

TRIO D'ASOS: ENTREM A LA CUINA DELS

LLUÍS

TRA-

DORS

Montse Ginesta. Gusti. Mariona Cabassa. Entermes gastronòmics, això de «la cuina dels creadors» està la mar de ben trobat: es tracta de tres cuiners d'imatges. Dels grossos. Dels que tenen moltes coses a dir, dins i fora dels seus dibuixos. Perquè realment, a banda de dibuixar, xerren pels descosits. Comprimir tot el que m'explicaven ha estat un petit calvari, i espero que em disculpin per la poda que he hagut de fer de les seves paraules.

Lluís Farré,
il·lustrador

Un cafè amb Mariona Cabassa

Amb la Mariona Cabassa ens trobem en una cafeteria davant l'Escola de la Dona, una hora i mitja abans d'entrar-hi a fer classe, amb un cafè i el paquet de tabac damunt la taula (encara no s'havia aplicat la prohibició, no era pas un acte subversiu...). Acabarà fent tard.

Al llarg de la conversa provem de seguir un cert ordre, començant pels començaments. Originalíssim, vaja. I d'aquí, als perquè i els coms dels seus plats, dels seus fogons, de les seves olles. De la mateixa manera que provaré de fer després amb els altres dos.

—De sempre he estat molt inquieta —comença—. Sobretot amb tot allò que fos manual. Ja de menuda sortia molt barateta, jo; amb quatre materials ja feia durant hores. I amb el dibuix, encara era més fàcil: un llapis i una llibreta, de les quals en dec tenir un miler de plenes (llibreta amunt, llibreta avall), que es duïen i es duen, fàcilment, a una butxaca. I si no, un tovalló de paper d'un bar, o l'angle d'un full de diari.

Els pares es van dir que, aprofitant aquella tirada, si feia disseny gràfic la nena faria un munt de quartos (quants pares no deuen haver tingut la mateixa esperança naïf, en aquest món?). No comptaven, però, amb els fenòmens paranormals, que, encara que un sigui un descregut, comprovo que existir, existeixen. Després del segon curs de disseny a Massana, i amb la perspectiva poc atractiva per a ella (per no dir gens) de passar-se la resta de la vida amorrada a un ordinador (que és el que fan tots els dissenyadors gràfics del món mundial), la nena va començar a dubtar que realment allò fos el que volia ser de gran. I va ser llavors quan va tenir una revelació: via televisió, que és com es donen aquests fenòmens en els temps de modernors que vivim. L'any 99, al programa del 33 *Avisa'm quan arribi el 2000* s'hi entrevista en Pep Montserrat, professional de la il·lustració. Il·lustració, il·lustració... allò que la Mariona, fins aquell moment, encara no sabia ni que tenia nom propi (a Massana, aleshores, encara tot s'emmarcava dins el concepte genèric de dibuix) era justament el que volia fer!

I per si quedava alguna ombra de dubte, el primer dia de curs del tercer any resulta que en Pep era el meu professor! Entesos, Univers, missatge captat!

Davant la narració d'un fet així se'm posen els pèls de punta. Aquesta noia té contactes amb les més altes esferes universals. Em demano si li puc passar per l'esquena el número de la loteria de Nadal que tinc, però segueix parlant amb tanta energia que no goso interrompre-la.

—I d'això ja en fa deu anys! I tocant tots els àmbits; sobretot àlbums il·lustrats, però. Infantils. I això que, per a segons qui, sóc massa adulta. Per a altres (premsa, sobretot) no prou, segons com... En fi. Potser és que no em plantejo què significa ser d'una manera o una altra. En el cas dels llibres per a canalla, jo no penso en els nens, en treballar. Em decanto cap al seu món de manera inconscient i no pas estudiada. Mai penso si una cosa és adequada o no per a ells. Els nens no són pas burros. El meu fill em demostra que poden arribar fins on tu els pots dur, generalment. I si el pas d'acostar-se als llibres es fa amb els adults, el nen arriba molt més lluny que si se'l deixa sol.

Quan un observa les il·lustracions de la Mariona, s'adona que amb els seus lectors s'hi comunica essencialment a través del color.

—És així com connecto amb l'emocionalitat, la meua i la seva. Tot i que tinc l'eina del dibuix, evidentment, no sé trobar l'ànima de les coses a través de la línia: és freda, mental, molt estudiada. En els meus esbossos no es pot percebre què s'hi està gestant. Només em serveixen per desenvolupar la part narrativa del llibre: plans, punts de vista, encadenament entre les imatges... de manera que jo pugui veure, amb els ninots, el llibre sencer. I això ho faig, sistemàticament, en una cafeteria, amb un cafè amb llet davant i fumant com una camionera.

Incís: com s'ho farà ara, que ja no es pot fumar a les cafeteries ni enlloc? Esbossarà a les terrassetes dels bars? I al pic de l'hivern? Reduirà el seu calendari de feina a la primavera i l'estiu? Mariona, si llegeixes l'entrevista, envia'ns un missatge desvelant-nos aquests interrogants!

—La resta del treball, a casa —continua—. A mà, tot i que en acabat reviso els dibuixos digitalment, fent-hi, potser, retocs subtils de color, de llum, precisant algun detall excessivament fi per al traç manual, de neteja. I de vuit del matí a cinc de la tarda, des que tinc un fill. Metòdica, pràctica. I els caps de setmana no es treballa. Ara no, amb un nen, no. I no és problema. Sóc eficaç i, un cop posada, molt ràpida. No dubto. No faig invents, tampoc. Aquesta part, per als projectes personals, no per als encàrrecs. Llavors experimento, m'arrisco, salto endavant, sense haver de patir per res sabent que puc fer el que em dona la gana. I normalment no aconsegueixo publicar-ho. Ja passa, oi?

Això sí, tant si són encàrrecs senzills com complexos i arriscats, sempre, sempre, treballa amb sinceritat i autenticitat. El resultat podrà agradar o no, però autèntic sempre ho és.

Sempre agafo camins diferents. Ara, sempre més estructurada. Abans, improvisant moltíssim, experimentant amb la tècnica directament, fins al punt que no hi havia ni *story*. En els últims anys, potser per la influència d'en Jorge (el meu marit, guionista) i de la Rebecca Lucianni, la part narrativa s'ha tornat fonamental, i el seu desenvolupament és el primer que faig en encarar un llibre. Amb el temps em vaig depurar. Fins i tot massa: entre la *story* i l'art final ja no hi havia diferència. I em vaig saturar, de manera que vaig tornar a recular per tornar a treballar de manera més intuïtiva. Ara, partint de la base que deia, construeixo la imatge a mesura que la treballa.

I amb tot, d'una manera o altra, en pocs mesos els resultats ja em poden arribar a fer mania. Sóc massa inquieta per no fer això. De fet, ho sóc massa fins i tot per ser només il·lustradora. Tot el que sigui creatiu m'atrau. Podria fer de tot: restaurar obres d'art, roba de teatre, ceràmica... De fet, faig pastissos. I de fa un temps,

ballo. Vaja, el meu paradís seria fer una altra cosa i il·lustrar un sol àlbum l'any. I això que necessito dibuixar... Dels darrers cinc anys, per primer cop ara fa uns mesos vaig estar trenta dies sense agafar un llapis. Per necessitat de descans.

A més, el sector es podreix... Poques editorials cuiden els llibres, fins i tot els àlbums, que molta gent pensa que són especials. Amb algunes excepcions, només les més petites els estimen, en cuiden els formats, la qualitat... Combinar la necessitat de pagar el menjar i poder ser creativa es fa cada cop més complicat. I jo necessito sentir que tinc un espai per ajudar a formar la cultura visual dels nens i nenes. I com que per a mi és imprescindible ser honesta, sota la pressió de la comercialitat pot ser que arribi al límit.

Mare meva, faig tard!

A casa de Montse Ginesta

La Montse Ginesta em rep a casa seva. Per uns quants racons hi ha mostres de la seva creativitat: un poema visual, un llum de cuina fet de boixets i filferro. El lloc, però, no és un mostrari d'il·lustració. Això queda reduït a l'espai de l'estudi.

Al menjador fem un te.

—Jo no sóc il·lustradora —comença.

Va bé —penso—, calça't, que això pinta bé.

—Amb majúscules, vull dir: IL·LUSTRADORA. Així, no en sóc. Sóc moltes altres coses, tantes com tecles he tocat. De fet, ni quan vaig començar ho era, d'il·lustradora. A banda que el que jo volia fer realment era cantar, a mi el que m'interessava era construir el producte sencer, com veia que es feia molt a fora. Com el **Bombolleta**, el primer que vaig fer. Però, ves, aquí això no s'estilava massa. I amb humor, encara menys. Només la Pilarín. La resta del panorama, llavors, era bàsicament seriós, conscienciat, pedagògic. I en canvi, n'estic convençudíssima, justament l'estil humorístic, és el millor: és el que millor connecta amb els infants, és una carta de presentació estupenda. L'humor sempre traurà la punta, arrodonirà allò que s'escriu. Fins i tot hi ha coses infuables que la gràcia del dibuix pot salvar. I no necessito estar sempre de bon humor, per dibuixar. Puc treballar en un mal dia. Fins i tot en la tristesa es pot trobar una situació humorística. L'humor neix sovint en les situacions més terribles: està en una terra límit.

Més inconvenients: jo venia d'arts i oficis, i no tenia cap contacte amb el món escolar. La majoria d'altres professionals de la il·lustració venien justament d'aquell món, de les biblioteques, del món dels infants. I encara que em deien que els nens eren així o aixà, a mi no m'ho semblava, que hi hagués un patró determinat amb relació a

ells. Per a mi de nens i nenes n'hi ha de moltes menes; com els avis, vaja: baixets, grassos, prims, geperuts...

Però fet i fet, com que érem molt pocs, i les meves extravagàncies tampoc eren excessives, vaig entrar.

I això que en Llucià Navarro m'havia dit que m'ho tragués del cap, que aquell era un món molt tancat i que no hi tenia res a fer! Però, mira, no va anar així. Això sí, el tema textos no colava; també aquí es valorava molt la cosa, diguem-ne, densa, tipus «El país de les cent paraules». En aquell temps fins i tot els llibres d'imaginació estaven com fosos (o confofos) amb el llibre de text. Al darrere hi havia unes preguntes, per exemple... I és clar, jo era massa hihihihahaha. En fi, que no era el moment, per al que jo escrivia.

I com a il·lustradora, a base de llibre de text, sobretot, vaig agafar ofici. Ofici que, de fet, no he desitjat mai. Aquella cosa de treballar tot el dia en el mateix... La dedicació extrema no ha lligat mai amb mi. Tenir una cosa damunt la taula durant dos dies... no ho puc sofrir! No em motiva, se m'acaba. I em vaig preguntar: si la cosa és així, què prefereixes, il·lustrar o vendre en un súper? Vendre en un súper!

Per això també feia un munt d'altres coses: ràdio amb la Teresa Duran, escrivia, escenografia, llibres d'informes, classes, interessar-me pel món de l'edició. Cantar!

—I a Publicacions de l'Abadia de Montserrat? Perquè l'anarquia amb els monjos no lliga gaire —que dic jo, jugant a fer de periodista mordaç, que s'estila molt, darrerament...

—A Abadia, fent-hi d'editora, la manera de funcionar és la mateixa. Hi vaig cada dia, hi penco moltíssim, però vam establir que no em sotmetrien a un horari. Ho vaig negociar així. Mantinc l'espontaneïtat de plegar si en tinc necessitat.

Però segueixo anant d'un costat a l'altre, que encara necessito diversificar... Il·lustro menys, sí, això sí. I no és tant perquè cregui que ara la il·lustració estigui fatal, o mal tractada... És més una qüestió de fases per les quals passem els humans: hi ha una etapa que tot et fa molta il·lusió, després comences a trobar que ja no t'agrada tant perquè això ja ho has fet, això altre també... I després, que el món de la il·lustració ha canviat: hi ha molta més formació, hi ha gent molt més preparada que jo. A més, a mi m'agrada treballar sobre paper, no amb l'ordinador; sóc molt artesanal, i això que el meu dibuix és molt ràpid. No faig esbossos pràcticament, treballo a mà alçada. Faig quatre taques d'aquarel·la i fet! I si no m'agrada el resultat, el repeteixo.

I les altres coses que faig m'agafen molt de temps: el teatre, l'edició. I des de fa uns anys, a més, he tornat a la primera idea, la de fer-m'ho tot jo. Proposo textos novament.

Aquí l'entrevistador audaç, jo, fico cullerada preguntant si pel fet de ser il·lustradora escriu d'una manera diferent que un escriptor dels altres, diguem-ne, dels que només treballen

amb la paraula. Si visualitza les imatges mentre escriu, o si es desconnecta de la part visual, mentre ho fa... és que tinc un ofici...

—Penso que hi ha gent que tenim el que es diu una intel·ligència gràfica, visualitzem gràficament el que després vestim amb el text. I després, no cal que la imatge gràfica sigui molt elaborada. Trobo a faltar els àlbums en què s'expliquen coses sense que el dibuix s'ho mengi tot. I sobretot el dibuix fet ofici. Hi ha gent que a mesura que es professionalitzen passen de la cosa brillant dels inicis a convertir-se en màquines de fer el mateix. L'ofici de vegades pot arribar a matxucar-ho tot. La il·lustració té un punt.

També m'agrada molt que altres il·lustrin el que escriu. I accepto que no depèn de mi la tria de l'il·lustrador. I m'és igual. I no intento intervenir en el que fa: cadascú a casa seva. Que faci el que vulgui, que a mi m'estarà bé. Els llibres es fan a mitges, a moltes mans, de fet: tots hi col·laborem, a desgrat o de bon grat, i el resultat final és una tercera cosa que s'ha de valorar com a tal. Jo veig coses diferents quan faig d'il·lustradora o quan faig d'editora.

Escolta, Lluís, vols dir que no serà molt llarg, això?

—Sí, crec que ja podem plegar.

—Per cert, i això de la gravadora?

—La tinc per a les classes de cant.

—Ah, que també cantes?

I ens n'anem per una altra banda...

En Gusti em convida a un te

En Gusti em recull a la sortida dels ferrocarrils catalans, a Vallvidrera. I d'allà a casa seva. També fem un te. Abans no ens centrem en la cosa, repassem els pros i contres de la nova casa, els seus fills, les vistes des de l'estudi, la màgia de l'alliberament de còndors...

Finalment aconseguim repescar l'objectiu de la meua visita. Això sí, quan arrenca, ja és imparabile.

—Sempre dibuixava i tenia molt clar que allò era el que volia fer. Amb 14 anys vaig seguir un curs per correu, als 17 vaig estudiar dibuix i disseny publicitari. En acabat, animació als estudis Hannah-Barbera instal·lats a l'Argentina, i il·lustració per a un parell de revistes infantils. Als 22 anys vaig anar a França, a triomfar-hi, com Mordillo. No em va anar igual, però: tocava la guitarra al metro per guanyar-me la vida, més aviat. D'allà a Madrid i després a Barcelona.

I aquí és on vaig començar a treballar per als llibres, tot i que em costava perquè jo tenia un estil més de revista. Però, suposo que com gairebé tots, vaig entrar en el terreny del llibre de text, on vaig anar saltant per diferents estils. I de cop i volta, en un sopar d'una editorial, conec l'Alcántara... Un dia el vaig anar a veure i li vaig dur una idea. Ho va escriure i aquí va començar la nostra col·laboració. I fins ara. Ens vam presentar a un premi i vam guanyar. Després em van donar la Poma d'Or per una altra cosa, i així, una mena d'espiral en què fins i tot em donaven premis per tirar-me un pet. Però no hi crec, jo, en el tema dels premis. És una burrada. Mentre a Bratislava em donaven un premi per uns ninotets, els

mateixos eren rebutjats a Bolonya per l'exposició d'il·lustradors. Com es menja, això?

—Amb patates... Però vaja, en qualsevol cas ara ja no hi hauria gairebé ningú que discutís el lloc que et correspon ocupar, que t'has guanyat amb el temps i la qualitat de la feina, mestre! —(Aquest sóc jo, s'entén, oi?).

—Mestre? No, jo no... André François, Tommy Ungerer, Ralph Steadman, David Mckee, Tony Ross, Quentin Blake! Això són mestres! Per molt que ara surti gent al·lucinant, com ells, no. En Sempé! Ungerer: un home que ha patit la guerra mundial... La il·lustració li ha servit per lluitar, per escapar d'allò. Són compromisos que a nosaltres no ens ha tocat viure.

Per a mi són mestres perquè no tenen necessitat de dir-ho; la vida els ha col·locat allí, i estan a l'altura de ser-ho. I ocupen aquest espai; amb humilitat, però l'ocupen. I gaudeixen amb el que fan perquè no han de demostrar res.

—Com tu, vaja —que deixo anar jo—. Dels anys que fa que en conec l'obra, si alguna cosa semblen transmetre els dibuixos d'en Gusti és gaudi. I això sembla que hauria de ser senyal que el gaudi és el seu motor quan treballa...

—És el que provo de fer... però no. Això només ho aconseguixo quan arribo a un cert punt. Abans de trobar-lo i ordenar allò que he fet, puc arribar a punts d'autèntica desesperació; i em boicotejo molt. Deu ser cosa de ser jueu, de ser perseguit i jo què sé, coses així, no? No ho sé... La lluna... vés a saber! De vegades quedo fet un flam, i potser té a veure amb la lluna, perquè després, de cop i volta, veig la llum.

De bon començament no visualitzo res, ni tan sols els personatges. És quan no treballa que trobo les coses, quan em surten bé. Jo descobreixo què fer quan no hi poso la intenció de fer-ho. El que tu acabes veient és, justament, la no-intenció. Després entro en una altra fase on s'activa una mena de censor que comença a dir: això no pot ser així o ha de ser aixà. És com una insatisfacció permanent. Per això, la importància d'un llibre que estic fent ara sobre l'acceptació, arran del naixement del meu segon fill. Jo el que vull és gaudir. Aquesta és la meta, més encara que el llibre surti bé o no. Evidentment, cada vegada n'aprenc més.

Ara, a banda de patir menys, fins i tot arriba un moment que sento que faig poesia. El patiment, de tota manera, s'ha de definir. No tots el vivim i l'entenem de la mateixa manera. Per a mi és com jugar amb foc: crema, està clar, però també dóna molta llum. I també pot estar exposat al vent... I un pot decidir treballar amb una flameta, protegida, o jugar amb un foc potent. Quan un té aquest foc, en sortir... enlluerna!

Per això envejo les persones que tenen un estil molt definit, perquè, en certa manera, quan dibuixen ja no han de buscar quina mena de poesia volen fer. Ja la fan. Jo sempre m'estic buscant, em reinvento, creo un codi nou (nou per a mi, vaja, que tot està inventat), he de decidir què faig i com, què trio. I per això, el que tu acabes veient publicat i el que hi havia al començament poden tenir res a veure. I sempre crec que el millor està per venir: la feina realment bona és aquella que encara no està publicada!

I ara funciono sobretot amb el sentit de fer les coses. Cada llibre ha de tenir alguna cosa important per ser fet, a part de per guanyar-me les garrofes. Crec que a nosaltres ens han escollit per fer aquesta feina, que ens agrada per alguna cosa... Els il·lustradors de veritat som un mitjà per deixar alguna cosa aquí a la terra. Penso que no gaire gent s'adona d'això, però. Van dibuixant, proven de formar part d'una mena de club amb reconeixement, volen estar a les llistes, es queden en els egos. Jo crec que d'alguna manera la il·lustració és el que se m'ha donat perquè aprengui què he d'aprendre en aquesta vida... que no sé exactament què és, però. Fins i tot donant classes... jo no ho he triat, m'hi he trobat. I m'adono que sóc allà repartint el que he de repartir, la meva experiència. Simplement.

I treballo amb editors que tenen la meva mateixa freqüència (per sort n'hi ha!). Dins la maquinària editorial sempre hi ha algú que té aquesta altra mena de freqüència i em proposa de fer-hi alguna cosa dins. Que funcioni o no, això ja és una altra cosa. I massa vegades no depèn de la qualitat del que has fet.

A mi m'agrada el que faig, i m'agrada fer-ho a la meua manera, connectant amb el nen interior i deixant que sigui ell qui faci el llibre. I amb les casualitats. Com els llibres amb objectes reciclats: no els vaig fer per ecologisme. És la casualitat d'haver encetat un llibre enmig

d'una mudança... El llibre es deia **Medio elefante, medio son piezas**... a casa n'hi havia pertot arreu, començo a escanejar-les... Per què el llibre del lleó està fet amb aquell paper? Doncs només perquè havia de provar el color i el tenia a mà, en un paquet que m'havien enviat i que estava fet un nyap. De cop i volta el desplego per pintar i faig, ah, guaita, ja està! M'encanta que em passin coses així!

I ara provaré de fer el següent llibre sobre en Malco, el meu fill; sobre l'acceptació, i a partir d'un espai de llibertat total dins meu. És l'única cosa important. I si treballant així em quedo sense feina, ja conduiré un taxi, però ho he de fer així. No puc negociar més que amb mi mateix. Vull seure i estar content pel que m'hagi sortit. I si no ha quedat millor, doncs ja està, ho he d'acceptar. Jo no he de demostrar res... només a mi mateix.

També treballa amb en Teo, el fill gran, que juga a rugby. Omple un quadern amb esbossos de l'equip, del joc, del camp. Igual que fa en els seus viatges, o amb la gent gran d'una residència. Potser un dia en sortirà algun conte, de tot plegat, però de moment tampoc això és important. Ell va fent al moment, viu l'experiència i l'absorbeix a les seves llibretes, els angles de papers malgirbats.

Com cada vegada, ens excedim amb el temps. Perdo el tren que tenia previst.

Requadre d'honor

A càrrec del consell de redacció

Premi DEMÀ al diari *Avui* pels 35 anys d'un tractament normalitzat de la literatura infantil i juvenil

Premi SANA COMPETÈNCIA a TV3 per l'emissió de la sèrie *Polseres vermelles* i per la capacitat de captivar el públic Jove.

Els classificats de Faristol

Us convidem a enviar anuncis per pa-raules al CLUCAT (cljcat@cljcat.cat)

Es necessita protagonista «dessubstanciat» i anodi per suplir aquells personatges torturats, de vida arriscada i truculenta, tan en voga.

Es busca vident per saber on s'amaguen els munts i munts d'autors per a edats intermèdies.

Cal dissenyador no daltònic que conegui tota la gamma cromàtica i que sigui capaç de variar la negror de portada de la literatura juvenil.

